

15.05.2023

Asia/4

§ 296

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle sosiaaliturvakomitean välimietinnöstä

HEL 2023-004178 T 00 01 06

Päätös

Kaupunginhallitus päätti panna asian pöydälle.

Käsittely

Kaupunginhallitus päätti yksimielisesti panna asian pöydälle Minja Koskelan ehdotuksesta.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Jan Ihatsu, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36276
jan.ihatsu(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Lausuntopyyntö 24.3.2023, fi
- 2 Lausuntopyyntö 24.3.2023, liite, Sosiaaliturvakomitean välimietintö, fi
- 3 Lausuntopyyntö 24.3.2023, sv
- 4 Lausuntopyyntö 24.3.2023, liite, Sosiaaliturvakomitean välimietintö, sv
- 5 Vammaisneuvoston lausunto sosiaaliturvakomitean välimietinnöstä

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus päättää antaa sosiaali- ja terveysministeriölle seuraavan lausunnon sosiaaliturvakomitean välimietinnöstä:

1. Sosiaaliturvalainsäädännön yhtenäistäminen (välimietinnön ehdotukset 1 ja 2)

1.1 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset hakuajat ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä etuuksissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia etuuksien hakuajojen yhtenäistämällä voisi olla?

Siltä osin kuin yhtenäistäminen on mahdollista, erilaiset hakuajat tulisi yhtenäistää. Tällöin rakenteesta voitaisiin saada selkeämpi ja käytännössä toimivampi.

1.2 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä tilanteissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistämällä voisi olla?

Erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet heikentävät sosiaaliturvan asiakkaan kykyä ennakoida ja hahmottaa sosiaaliturvajärjestelmää, esimerkiksi tilanteessa, jossa jokin etuus katsotaan tuloksi. Sosiaaliturvan toimeenpanevalle viranomaiselle käsitteiden yhtenäisyys on hyödyllistä esimerkiksi sosiaaliturvan neuvontaa ja palvelutarpeen kartoittamista koskevissa asiakaskontakteissa.

2. Toimeenpanon monimutkaisuus ja digitalisaation mahdollisuudet (välimietinnön ehdotukset 3 ja 4)

2.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 3 valmistelussa?

Ehdotuksessa 3 tavoitteena on luoda toimintamalli, joka tukee toimijoiden välisen yhteistyön ja tiedonkulun kehittymistä. Sosiaaliturvaa koskevan lainsäädännön valmistelussa ja toimeenpanossa on kannattavaa pyrkiä mahdollisimman suureen automaatioon tiedonsiirrossa, kuten tulo- ja kanta- ja Kanta-palvelujen kohdalla jo on tehty.

Tietosuojakysymykset tulisi ratkaista kattavasti ja selkeästi erityislain säädännössä, jotta vältetään ongelmilta erityisesti ammattihenkilöiden välisen tiedonkulun ja tiedon yhteisen käytettävyyden osalta. Jos näin ei toimita, vaan tietosuojaa ja peruspalveluiden järjestämisvelvollisuutta koskevat ristipaineet jäävät lainsäädännössä rankaisematta, yhtenäisten järjestelmien, toimintamallien ja asiointipalveluiden luominen on vaikeaa, ellei mahdotonta.

2.2 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 4 valmistelussa?

Ehdotus 4 sisältää toimenpiteitä asiakkaiden tarpeisiin perustuvaan digitalisaation strategiaan sisältäen sähköisen asiointin, viranomaisten välisen tietojenvaihdon ja kansallisen tietopohjan kehittämisen. Ehdotuksessa tulee ottaa huomioon digitalisaation kehittämisen vaatima aika, asiakkaiden mahdollisuudet käyttää digitaalisia palveluja riippumatta esimerkiksi osaamisesta tai tulotasosta ja asiakkaiden opastus digitaalisten palvelujen käyttöön.

3. Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet (välimietinnön ehdotukset 5, 6 ja 7)

3.1 Onko eri etuuksia ja eläkkeitä koskevien lakien työkyvyttömyyden käsitteissä epätarkoituksenmukaisia eroja ja jos kyllä, niin millaisia?

Työkyvyn ja työkyvyttömyyden etuuksissa on huomattavan paljon erilaisia määräaikoja ja siirtymisiä etuudelta toiselle, jolloin etuuksia saavien henkilöiden ja palvelujärjestelmän toimijoiden huomio kiinnittyy määräaikoihin ja varsinainen työkyvyn selvittely ja työ- ja toimintakyvyn selvittely jää toissijaiseksi.

Työkyvyttömyyden käsite tulisi määritellä yhtenäisesti eri etuusjärjestelmissä. Työkyvyttömyys tarkoittaa sairausperusteisesta rajoitetta tai estettä tehdä työtä.

3.2 Mitä muutoksia lainsäädäntöön (erityisesti etuus- ja palvelulainsäädäntö) tulisi tehdä, jotta lainsäädäntö tukisi työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista sekä olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä?

Lainsäädännön tulisi olla toimintakyvyn parantamiseen yksilötasolla kannustava ja motivoiva tekijä. Palveluihin tulisi ohjata oikea-aikaisesti ja nykyistä tehokkaammin ja samalla kannustaa oma-aloitteiseen haakeutumiseen palveluihin. Palveluilla tulisi olla pikemminkin aktivoiva kuin passivoiva vaikutus.

Etuuksilla ja niiden myötä turvatulla toimeentulolla on myönteistä vaikutusta lääkinnällisen kuntoutuksen edistymiseen.

3.3 Komitea ehdottaa arvioitavaksi mahdollisuuksia liittää työkykyyn ja työkyvyttömyyteenliittyviin etuuksiin kannustimia ja veloitteita osallistua palvelutarpeen arviointiin ja yhdessä asiakkaan kanssa sovittaviin palveluihin. Ehdotuksen mukaan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee huomioida. Mitä palveluja ehdotetun arvioinnin tulisi koskea?

Ehdotetun arvioinnin tulisi koskea asiakkaan mahdollisuuksia saada yksilöllistä asiakaspalvelua, palvelutarpeen kartoitusta ja tilanteen arviointia yhdessä asiakkaan kanssa. Lisäksi ehdotetun arvioinnin tulisi sisältää erilaisia kuntoutuspalveluita, esimerkiksi sosiaalista kuntoutusta ja lääkinnällistä kuntoutusta.

4. Työttömyysturva, työllisyyden edistäminen ja osittainen työllistyminen (välimietinnön ehdotukset 8 ja 9)

4.1 Komitea ehdottaa, että työmarkkinatuen toimivuutta ja uudistamistarpeita selvitetään tilanteissa, joissa työmarkkinoille pääsy tai niille palaaminen on vaikeutunut. Mitä tilanteita ehdotetun selvityksen tulisi koskea?

Hoitoon pääsyn ongelmat heijastuvat työmarkkinoille pääsemiseen, mikäli henkilö ei saa hoitoa työmarkkinakykyisyyttä rajoittaviin terveydellisiin ongelmiinsa. Hoitoon pääsyä tulisi sujuvoittaa ja tehostaa lainsäädännöllisin keinoin ja terveydenhuoltoa resursoimalla.

Ehdotuksen selvityksen tulisi koskea pitkällä perhevapailla olemisen vaikutusta työmarkkinoille pääsyyn tai palaamiseen sekä tilanteita, jolloin henkilö ei ole saanut oman alansa työkokemusta valmistumisensa jälkeen. Selvityksessä tulisi selvittää, kuinka sujuvoitettaisiin työelämään palaamista pitkäaikaisen työttömyyden jälkeen.

Työttömyysturva ei tunnista osittaista ja rajallista työkykyä. Kaikilla työttömyysturvalle joutuneilla ihmisillä on joustamaton kokoaikatyön vaatimus, vaikka heidän työ- ja toimintakykynsä ei millään tavalla mahdollistaisi kokoaikatyötä.

5. Opiskelu ja osaamisen kehittäminen (välimietinnön ehdotukset 10, 11 ja 12)

5.1 Komitea ehdottaa, että etuusjärjestelmän tulee tukea ihmisten jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa. Miten etuusjärjestelmää tulisi uudistaa, jotta se parantaisi osallistumisen tasa-arvoa ja tukisi jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamista?

Etuusjärjestelmän tulee huomioida erityyppiset koulutukset, yrittäjät, lyhyissä määräaikaissa työsuhteissa olevat, alhaisen koulutus- ja osaamistason omaavat ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevien yksilölliset tilanteet.

Kynnys käyttää etuusjärjestelmän palveluita tulee olla matalalla. Etuusjärjestelmän tulee mahdollistaa kouluttautuminen ilman etuuksien menetystä.

5.2 Komitea katsoo, että koulutukseen hakeutumisen tulee olla ensisijaista vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille. Miten nuorten sosiaaliturvaa tulisi uudistaa, jotta etuus- ja palvelujärjestelmien monimutkaisuus ja niiden sisälle asetetut kannustimet eivät aiheuttaisi koulutuksen tai muiden palvelujen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä?

Etuus- ja palvelujärjestelmiä tulisi yksinkertaistaa. Perustoimeentulotuen saamisen edellytyksenä tulisi olla tietyn ajanjakson jälkeen hakijan osallistuminen palvelutarpeen arviointiin sosiaalihuollossa. Nuorilla tulisi olla tukihenkilö. Koulujen opinto-ohjausta tulisi kehittää. Kouluissa tulisi opettaa enemmän yhteiskunnallisia asioita ja kertoa yhteiskunnan järjestelmistä ja palveluista.

5.3 Komitea ehdottaa selvitettäväksi edellytyksiä käynnistää opintotuki järjestelmän kokonaisuudistus. Millainen opintotukijärjestelmän uudistus tukisi opiskeluajan toimeentuloa, sujuvaa opiskelua, tavoiteajassa valmistumista ja opiskelijan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekästä opintopolkua?

Opiskelun tulisi olla mahdollista ilman sivutoimista työskentelyä opintotukikuukausien aikana.

6. Lasten ja perheiden sosiaaliturva (välimietinnön ehdotukset 13, 14 ja 15)

6.1 Komitea ehdottaa työryhmän perustamista lapsilisän uudistamiseksi. Mitä lapsilisäjärjestelmän eri uudistusvaihtoehtojen valmistelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon?

Valmistelussa tulisi arvioida nykyisen universaalien tasajärjestelmän lisäksi järjestelmää, jossa huomioidaan perheiden erilaiset tarpeet lapsilisälle sekä perheiden erilainen varallisuus sekä tulotaso. Mahdolliset järjestelmän peruseriaatteeseen kohdistuvat muutosehdotukset tulisi perustella erityisen kattavasti ja huolellisesti.

6.2 Komitea ehdottaa lastenhoidon tukien järjestelmän uudistuksen käynnistämistä. Miten ja mistä lähtökohdista lastenhoidon tukien järjestelmää tulisi uudistaa?

Lapsen etu on lastenhoidon tukien järjestelmän lähtökohta. Lapsen etu tulee arvioida yksittäistapauksittain eikä sitä voi yleistää koskemaan kaikkia tilanteita samalla tavoin.

6.3 Vanhemmalla on vastuu lapsensa elatuksesta. Mitä muutoksia sosiaaliturva- tai muuhun lainsäädäntöön tulisi tehdä, jotta se tukisi vanhempien elatuskykyä?

Vanhempien elatusvastuuta säännellään laissa lapsen elatuksesta. Elatuslakia tulisi tarkastella kokonaisuudessaan ja uudistus tulisi saada hallitusohjelmaan. Vuoroasumisen osalta on juuri lausuttu ohjeluonnoksesta. Elatuslaissa on tunnistettu yksittäisiä muutostarpeita muun muassa se, että sosiaalilautakunnalla / hyvinvointialueella tulee olla kanneoikeus lapsen elatusta koskevissa asioissa. Tämä liittyy kunnan kustannuksella sijoitettujen lasten elatusavun vahvistamiseen. Elatuslain ohella elatustukilakia tulee tarkastella ja erityisesti elatustuen myöntämisperusteet tulisi pohtia.

Etuuksia on pohdittu vuoroasumistilanteessa, mutta myös esim. laajan tapaamisoikeuden toteuttamisessa on samoja tarpeita. Molemmilla vanhemmilla tulee tuolloinkin olla lapsen luonapitoon sopiva ja riittävän kokoinen asunto. Erityisesti asumistuen maksaminen lapsen molemmille vanhemmille silloin, kun lasta tavataan laajalla tapaamisoikeudella, olisi perusteltua.

7. Asumismenot ja asumismenojen korvaaminen (välimietinnön ehdotus 16)

15.05.2023

Asia/4

7.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 16 edistämisessä? Mikä asia tai mitkä asiat on tärkeintä selvittää?

Asumismenojen kokonaisarviointi on tarpeellinen toimenpide. Asumismenojen korvaamisessa tulisi huomioida moninaistuvat asumistilanteet ja ruokakuntakäsittelyn täsmennys. Pääkaupunkiseudun erityispiirteistä tulisi huomioida Helsingin korkeat asumis- ja elinkustannukset ja toisaalta asunnottomien määrä. Asunnottomuuden perinteisinä syinä ovat olleet Helsingin kasvu ja työvoiman tarve samanaikaisen asuntopulan takia.

8. Toimeentulotuki ja pitkäaikaisen toimeentulotukitarpeen vähentäminen (välimietinnönehdotukset 17 ja 18)

8.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 17 ja 18 edistämisessä?

Toimeentulotuen asiakkuuteen päättymisen syitä tulee selvittää ja arvioida palvelujärjestelmää tältä osin.

Toimeentulotukijärjestelmään tulee lisätä mahdollisuuksia hakeutua työelämään ja työhön siten, että tämän seuraukset tuen saamiseen ovat ennakoitavissa.

8.2 Mitkä ovat keskeisimmät toimenpiteet, joilla pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta voidaan vähentää?

Perustoimeentulotuen saamisen edellytyksenä tulisi olla tietyn ajanjakson jälkeen hakijan osallistuminen palvelutarpeen arviointiin sosiaalihuollossa.

Tulisi pyrkiä kuntouttamaan ja toisaalta aktivoimaan pitkäaikaisen toimeentulotuen asiakkaita työnhakuun ja ottamaan vastaan työtä. Työnteon tulisi olla kannattavaa. Osallistuminen tulisi pyrkiä mahdollistamaan yhdenvertaisesti ja huomioida esimerkiksi vammaisten henkilöiden työnhakuun liittyvät erityistarpeet ja ehkäistä ennakkoluuloja, joita kohdistuu erityisesti vammaisiin henkilöihin työnhakijoina.

Pitkäaikaisen ja viimesijaisen toimeentuloturvan varassa elävien ihmisten tilanteissa ja sosiaaliturvan tarpeen taustalla korostuvat usein ihmisten terveysongelmat.

9. Etuus- ja palvelupolkujen toimivuus ja palvelujen tarjoaminen (välimietinnön ehdotukset 19, 20, 21, 22, 23, 24 ja 25)

9.1 Miten työ- ja toimintakyvyn tukemista, seuranta ja arviointia sekä työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja tulisi vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollossa?

Komitean mietinnössä ehdotetaan työ- ja toimintakyvyn sähköisen itsearvioinnin välineen kehittämistä. Erilaiset digitaaliset asiakkaiden itsearvioinnin palvelut ja muut digitaaliset ratkaisut ovat kannatettavia.

Tulisi varmistaa hoitoon ja palveluun pääsy ajoissa ja ratkaista hoitoon ja palveluun pääsyyn liittyvät ongelmat. Terveystuon ja sosiaali-tuon yhteistyötä tulisi parantaa. Perustason terveydenhuollossa tulisi huomioida mielenterveyspalvelut.

9.2 Mitä tulisi ottaa huomioon valmisteltaessa

A) monialaista asiakassuunnitelmaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?

Ei ole perusteita antaa hyvinvointialueille (ml. Helsinki) uusia lakisääteisiä velvoitteita, koska sote-rahoitusjärjestelmän mukainen valtionrahoitus ei mahdollista edes nykyisten tehtävien hoitamista nykyveloitteiden mukaisesti. Monialaista asiakassuunnitelmaa koskevan säätelyn tulisi siksi olla mahdollistavaa, ei velvoittavaa.

Tiedonkulun mahdollistaminen tulisi ottaa huomioon lainsäädännössä, jotta tietojen käyttö monialaisessa yhteistyössä olisi sujuvaa ja palvelua tehostavaa.

B) työkyky- ja kuntoutuspalvelujen yhtenäistä tietopohjaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?

Työkyky- ja kuntoutuspalveluista tulisi säätää yhdessä laissa, esimerkiksi terveydenhuoltolaissa.

C) vastuutyöntekijämallia eniten tukea tarvitseville?

Helsingin vastaus vastuutyöntekijämalliin on kohdassa 9.3.

9.3 Mitä muuta tulisi ottaa huomioon alaluvun 5.10 ehdotusten edistämisessä?

Helsingin vastaus Komitean ehdotukseen 23.

Yleistä Helsingin mallista

Helsingin toimintaympäristön muuttuessa on sosiaali- ja terveyspalveluiden toimintamalleissa huomioitu aiempaa suurempi palvelujen kehittämisen tarve; huoltosuhde heikkenee, vanhusten määrä kasvaa ja terveys- ja hyvinvointierot kasvavat samalla kun kaupungin talous heikkenee. Nykyinen siilomainen palvelujen tuottamismalli pirstaloi paljon palveluja tarvitsevien asiakkaiden palvelut ja heikentää saatavuutta, vaikuttavuutta ja tuottavuutta.

Esimeriksi terveys- ja hyvinvointikeskuksissa on vuodesta 2016 alkaen siirrytty siilomaisesta, toimintojen ja professioiden mukaan yksin työtä tekevästä toimintamallista uuteen työtapaan, jossa tulokulmana on asiakkaan kokonaisuuden hahmottaminen, palvelujen koordinointi ja proaktiivinen työote. Asiakkailta on ollut mahdollisuus saada itselleen sote-palvelujen kokonaisuutta koordinoiva yhteyshenkilö/vastuuhenkilö ("vastuutyöntekijä") palvelusta, jossa hänellä on suurin palvelutarve.

Yhteyshenkilön/vastuuhenkilön tehtävät ja rooli

Yhteyshenkilön/vastuuhenkilön tehtävissä keskeistä on asiakkaiden palvelujen jatkuvuuden ja saumattomuuden turvaaminen yhteistyössä ja moniammatillisesti muiden asiakkaan tarvitsevien palvelujen kanssa. Helsingin terveys- ja hyvinvointikeskuksissa yhteyshenkilö- /vastuuhenkilöllä on kaksi tehtävää: 1. asiakkaan palvelutarpeen kokonaiskuvan kartoittaminen yhdessä asiakkaan kanssa ja tarpeenmukaisen palvelukokonaisuuden koordinointi. 2. asiakkaan palvelutarpeen mukaisten vastuuhenkilön oman substanssiosaamisen kuuluvien palvelujen tuottaminen.

Yhteyshenkilön/vastuuhenkilön rooli on palvelutarvetta ennakoiva, jossa painottavat ammattilaisen käynnistämät kontaktit, asiakkaan muutosta orientoiva toiminta ja tulevaisuuteen painottunut suunnitelmallisuus. Ennakoivassa työotteessa ammattilainen on sovitusti yhteydessä asiakkaaseen luoden turvallisuuden tunnetta ja kannustaen tavoitteen-saavuttamiseen. Asiakaan elämänhallintaa tukemalla odotuksena on, että sote-palvelutarve ja kontaktit vähenevät.

Terveys- ja hyvinvointikeskuksissa toimiva malli, jossa asiakkaalle nimetään yhteyshenkilön/vastuuhenkilön on yhdennäköinen kuin se malli, jonka Kuntoutuksen uudistamiskomitea loppuraportissaan ehdottaa. Helsingissä työskentelyn mahdollistaminen on vaatinut vuosia kestäneen palvelujen uudistamisen sekä resursoinnin, ja siitäkään huolimatta malli ei ole ihanteellisesti jalkautunut. Mallin toteutuminen vaatii työtapojen ja johtamisen muuttamista siilomaisesta monialaiseen saumattomaan yhteistyöhön. Yhteistyö vaatii rakenteita esimerkiksi sen osalta, miten esihenkilöt eri palveluissa tekevät yhteistyötä ja johtavat samoilla periaatteilla. Se vaatii selkeitä ohjauksia ja kuvauksia, miten ammattilaiset tekevät yhteistyötä keskenään rekisterirajan yli ja asiakkaiden oikeudet huomioiden.

Helsingissä terveys- ja hyvinvointikeskuksissa on yhteyshenkilön/ vastuuhenkilön toimintaa tukenut verkostomainen yhteistyörakenne kaikilla organisaation tahoilla. Erityisen tärkeää on ammattilaisten tukeminen käytännön tasolla. Helsingissä tätä ovat tukeneet kehitetty konsultaa-

tiomalli ja paljon palvelua tarvitsevien tuen kuvattu ydinprosessi ja sen edistämiseksi perustetut asiantuntijaverkostot. Hyödylliseksi on nähty esimerkiksi niin sanotut muutosagentit, jotka omaksuvat pitkäjänteisen verkostotyöskentelyn myötä uudet työtavat huolellisesti ja auttavat juurruttamaan ne omalle työryhmälle esihenkilön tuella.

Erityiseksi haasteeksi voidaan lukea lainsäädäntö, joka ei mahdollista ketterää yhteistyötä yli palvelurajojen. Myös yhteishenkilön/vastuuhenkilön merkitseminen tietojärjestelmään sekä koordinoitua helpottavan kirjaamisen tulisi mahdollistua tietojärjestelmässä. Näiden kaikkien asioiden kehittäminen vaativat resurssia ja rahaa.

Huomioitavaa vastuutyöntekijä-mallin valmistelussa:

Vastuutyöntekijän rooli on tukea hoidon/palvelun jatkuvuutta asiakkaan palvelutarpeiden mukaan

- palveluja yhteen sovittamalla
- palvelujen kokonaisuutta koordinoimalla
- tuottaa oman osaamisalueensa palvelut

Vastuutyöntekijä kannattaa nimetä asiakkaalle siitä palvelusta, missä asiakkaalla on suurin palvelutarve ja muutenkin tiheimmät palvelukontaktit.

Ehdotukset ohjeistukseen, miten toimia käytännössä vastuutyöntekijämallissa. Sisältäen esimerkiksi:

- miten segmentoidaan (miten / millä kriteereillä on vastuutyöntekijää tarvitseva asiakas),
- miten nämä asiakkaat ohjautuvat asiakasprosessissa vastuutyöntekijälle,
- miten kirjataan asiakastieto-/potilastietojärjestelmään asiakkaan kuuluminen vastuutyöntekijää tarvitsevien segmenttiin.
- minne merkitään tieto asiakkaan vastuutyöntekijästä, jotta tieto muidenkin ammattilaisten tiedossa.
- minne merkitään tieto asiakkaan palvelukokonaisuuden toteuttamiseen osallistuvista muista eri palveluiden ammattilaisista, jotka yhdessä vastuutyöntekijän kanssa muodostavat verkoston/tiimin asiakkaan ympärille
- miten konsultoidaan muita ammattilaisia/yhteistyökumppaneita palvelurajojen yli koordinaatiotehtävää toteuttaessaan (selkeät konsultaatiomallit ja verkostoitumismahdollisuudet)
- miten ja minne kirjataan koordinaation tueksi yhteenveto asiakkaan palvelutarpeista ja palveluista ja miten tieto tavoittaa muita asiak-

kaan palvelukokonaisuuteen osallistuvia ammattilaisia (juridiset näkökulmat huomioiden)

- minkälaisia suostumuksia pitää juridisesta näkökulmasta pyytää asiakkaalta monialaisen yhteistyön mahdollistamiseksi ja miten nämä suostumukset käytännössä pyydetään ja arkistoidaan.

Vastuutyöntekijämallin toiminnassa huomioitavia seikkoja

- Ohjeistuksen jalkautus ja toimintamallin opettelu sekä tutuksi tekeminen vaatii hyvää suunnittelua ja resursointia.
- Vastuutyöntekijänä toimivalle annettava mahdollisuus allokoita tälle tehtävälle tarvittava työaika.
- Asiakkaalla pitää olla mahdollisuus olla suoraan yhteydessä vastuutyöntekijäänsä.
- Vastuutyöntekijän pitää hahmottaa, mitkä palvelut olemassa sosiaali- ja terveystoimen ja pelastuslaitoksen organisaatiossa ja muilla sidosryhmillä, jotta pystyy ohjaamaan ja koordinoimaan palvelukokonaisuutta. Tämä tarkoittaa, että sosiaali-, terveys- ja pelastuslaitosorganisaation palvelut pitää tehdä organisaation ammattilaisille paremmin tutuksi.
- Vastuutyöntekijä-mallia pitää kehittää henkilöstöä ja asiakkaita (kokemusasiiantuntijoita) osallistaen.
- Vastuutyöntekijä-mallin toimivuuden arvioivien mittareiden luominen, niiden seuranta ja mallin jatkokehittäminen mittaritulosten perusteella. Mittareiden tulisi mitata myös vaikuttavuutta eikä pelkästään suoritemittareita.
- Johtaminen pitää olla aktiivisesti vastuutyöntekijämallia tukevaa ja pitää mahdollistaa tämän toteutumisen arjessa.

Lainsäädännön uudistustarpeet

Lainsäädännön pitäisi mahdollistaa tiedon kulku terveydenhuollon ja sosiaalihuollon rekistereiden välillä nykyistä helpommin, jotta vastuutyöntekijä pystyisi toteuttamaan koordinaatiotehtävänsä sujuvasti. Nykyinen tarpeettoman tiukka tietosuojalainsäädäntö estää, että olisi yksi ammattilainen (sosiaali- ja terveystoimen yhteyshenkilö) koordinoimassa asiakkaan sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen kokonaisuutta.

10. Sosiaaliturvajärjestelmän kannustin- ja byrokratialoukut (välimietinnön ehdotukset 26 ja 27)

10.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 26 ja 27 osalta?

Komitea toteaa, että kannustinloukuista ei kokonaan päästä eroon, mikäli halutaan pohjoismaisen hyvinvointivaltion tasoinen toimeentulo työttömille, mutta siihen voidaan vaikuttaa, missä kohdassa kannustin-

loukut sijaitsevat. Byrokratialoukkujen osalta komitea toteaa, että sosiaaliturvajärjestelmän yksinkertaistaminen voi purkaa myös byrokratialoukkuja. Ehdotukset 26 ja 27 ovat kannatettavia. Byrokratialoukkujen purkaminen vähentää kustannuksia.

11. Asumis- ja työperusteinen sosiaaliturva ja kansainvälinen liikkuvuus (välimietinnön ehdotukset 28, 29 ja 30)

11.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 28, 29 ja 30 edistämisessä?

Ehdotukset 28, 29 ja 30 ovat kannatettavia.

12. Syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistäminen ja yhdistäminen ansioturvahuomioiden (komitean esitys seuraavalle hallitukselle)

12.1 Komitea esittää syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden alaluvussa 6.1. Tarkoituksena on selkeyttää ja yksinkertaistaa vaiheittain etuusjärjestelmää ja sen toimeenpanoa sekä helpottaa siirtymistä etuudelta toiselle. Mitä hyötyjä ja haasteita perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä?

Perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä hyötynä järjestelmän yksinkertaistaminen ja toisaalta haasteena uudistukseen liittyvät kustannusvaikutukset ja muut resurssitarpeet.

Haasteena voi olla, että nykyisten, erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten asema heikkenee, jos ihmisten yksilöllisiä tilanteita ei oteta huomioon.

12.2 Mihin suuntaan perusturvaetuuksien yhtenäistämistä tulisi kehittää

A) etuuskien ehtojen osalta?

Etuuskien ehtojen tulee olla läpinäkyviä ja ymmärrettäviä.

B) toimeenpanon osalta?

Toimeenpanoon ei saa liittyä hidasteita tai esteitä.

13. Ehdotusten priorisointi

13.1 Välimietinnössä on komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille. Mitä kolmea ehdotusta tulisi edistää ensimmäisenä ja miksi?

Lainsäädännön selkeyttäminen on ensisijainen toimenpide, koska kysymys on lakisääteisistä palveluista ja etuuksista.

Vastuutyöntekijämallia sekä sosiaali- ja terveystoimen palvelujen yhteensovittamista tulisi edistää ja tiedon mahdollisimman laaja yhteiskäyttö varmistaa.

Työllistymiseen tähtäviä palveluja tulisi edistää.

14. Julkisen talouden kestävyys

14.1 Sosiaaliturvauudistuksessa tehtävät ratkaisut voivat joko vahvistaa tai heikentää julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Komitea on linjannut, että uudistuksen tulee osaltaan varmistaa julkisen talouden kestävyys työllisyyttä ja väestön työ ja toimintakykyä vahvistamalla. Tulisiko sosiaaliturvan uudistamisella tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyteen pitkällä aikavälillä ja jos kyllä, niin miten?

Sosiaaliturvan uudistamisella tulisi tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyteen. Yksilöitä ei kuitenkaan tule jättää yhteiskunnan ja palveluiden ulkopuolelle.

15. Komitean linjaukset toisen kauden työlle

15.1 Komitea on linjannut toisen kautensa työstä alaluvussa 6.2. Mikä luetelluista kokonaisuuksista on tärkein ja miksi?

Sosiaaliturvajärjestelmää tulisi kehittää niin, että yksilön ei tarvitse turvautua viimesijaiseen sosiaaliturvaan vaan hänellä olisi käytettävissä muita aktiivisempia mahdollisuuksia järjestää elämänsä ja toimeentuloaan. Oikeuksien ja velvollisuuksien tasapaino, yhteisvastuu ja yhdenvertaisuus tulisi toteuttaa tulevaisuuden sosiaaliturvajärjestelmässä jokaiselle kuuluvana perusoikeutena ja pyrkiä tasaamaan sosiaaliset riskit oikeudenmukaisella, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväällä tavalla.

15.2 Mihin suuntaan lueteltuja kokonaisuuksia tulisi kehittää?

Palvelujen ja etuuksien saajana on aina ihminen, joten kehittämisen tulee olla asiakaslähtöistä.

16. Mitä muuta haluat todeta sosiaaliturvauudistuksesta?

Uudistuksella tulisi turvata palveluiden jatkuvuus asiakaslähtöisesti ja oikeudenmukaisesti.

Sosiaaliturvauudistuksen vaikutusten arviointiin tulee kiinnittää huomiota.

Sosiaaliturvan lainsäädännössä tulee sovittaa joustavasti eri lähteistä tulevat eläkkeet mahdollisiin työ- tai yrittäjätuloihin, etteivät nämä aseta esteitä työllistymiselle.

Valmistelussa tulee kiinnittää huomiota yhdenvertaiseen kohtelun toteutumiseen määriteltäessä sairauspäivärahojen ja työkyvyttömyyseläkkeen kriteereitä. Työkyvyttömyyseläkkeiden ja kuntoutustuen hylkäykset ovat kasvaneet. Hakijoita tulisi kohdella yhdenvertaisesti vammasta tai sairaudesta riippumatta, ja päätöskriteereiden tulee olla avoimet ja asiakkaiden arvioitavissa. Etuuksien hakuprosessia tulee selkiyttää siten, että perusteettomia hylkäyksiltä vältetään.

Esittelijän perustelut

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa sosiaaliturvakomitean välimietinnöstä (liite 4) 19.5.2023 mennessä. Lausunto on pyydetty antamaan lausuntopalvelussa.

Valtioneuvosto asetti 19.3.2020 parlamentaarisen sosiaaliturvakomitean valmistelemaan sosiaaliturvauudistusta kahden eduskuntakauden kestäväälle toimikaudelle. Komiteatyön tavoitteena on sosiaaliturvan rakenteellinen ja toiminnallinen kehittäminen pitkällä aikavälillä. Komitea käsittelee perusturvaa, ansioturvaa, toimeentulotukea, niiden välistä yhteyttä, rahoitusta ja palvelujen nykyistä parempaa yhteensovittamista etuuksiin. Komitea ei käsittele vanhuuseläkkeitä.

Komitean ehdotukset koskevat mm. lasten ja perheiden sosiaaliturvaa, työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviä etuuksia, työttömyysturvaa, opiskelua ja osaamisen kehittämistä, asumisen tukia, toimeentulotukea, etuus- ja palvelupolkuja sekä sosiaaliturvan toimeenpanoa ja digitalisaatiota. Lisäksi komitea esittää seuraavalle hallitukselle syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden.

Välimietinnöstä on saatu sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan sekä Helsingin vammaisneuvoston (liite 5) lausunnot. Lausunto on pääosin toimialan lausunnon mukainen, ja siinä on huomioitu keskeisimmät vammaisneuvoston esittämät kannat.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Jan Ihatsu, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36276
jan.ihatsu(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Lausuntopyyntö 24.3.2023, fi
- 2 Lausuntopyyntö 24.3.2023, liite, Sosiaaliturvakomitean välimietintö, fi

15.05.2023

Asia/4

- 3 Lausuntopyyntö 24.3.2023, sv
4 Lausuntopyyntö 24.3.2023, liite, Sosiaaliturvakomitean välimietintö, sv
5 Vammaisneuvoston lausunto sosiaaliturvakomitean välimietinnöstä

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Otteet

Ote

Sosiaali- ja terveysministe-
riö

Otteen liitteet

Esitysteksti
Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täy-
täntöönpano

Tiedoksi

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala

Päätöshistoria

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala 27.4.2023

HEL 2023-004178 T 00 01 06

Taustaa

Valtioneuvosto asetti 19.2.2020 parlamentaarisen sosiaaliturvakomitean valmistelemaan sosiaaliturvauudistusta kahden eduskuntakauden kestäväälle toimikaudelle. Komiteatyön tavoitteena on sosiaaliturvan rakenteellinen ja toiminnallinen kehittäminen pitkällä aikavälillä. Komitea käsittelee perusturvaa, ansioturvaa, toimeentulotukea, niiden välistä yhteyttä, rahoitusta ja palvelujen nykyistä parempaa yhteensovittamista etuuksiin. Sosiaaliturvakomitean ensimmäisen kauden työn kokoava välimietintö hyväksyttiin 30.1.2023. Välimietintö kertaa uudistuksen tavoitteita, etenemistä ja tunnistettuja ongelmakokonaisuuksia, sosiaaliturvajärjestelmän rakennetta sekä oikeudellisia ja taloudellisia reunaeh-toja. Lisäksi välimietintö sisältää katsauksen sosiaaliturvan vaihtoehtoi-siin lähestymistapoihin. Välimietintö sisältää komitean 31 ehdotusta tu-leville hallituksille sosiaaliturvan uudistamiseksi sekä linjaukset komi-tean toisen kauden työlle. Ehdotukset koskevat muun muassa lasten ja perheiden sosiaaliturvaa, työkyvyn ja työkyvyttömyyteen liittyviä etuuk-sia, työttömyysturvaa, opiskelua ja osaamisen kehittämistä, toimeen-panoa ja digitalisaatiota. Lisäksi komitea esittää seuraavalle hallituksel-le syysperusteiden perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämis-tä ansioturva huomioiden. Välimietintö julkaistiin 16.3.2023.

Lausunnon tavoite

Postiosoite
PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite
Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin
+358 9 310 1641
Faksi

Y-tunnus
0201256-6

Tilinro
FI0680001200062637
Alv.nro
FI02012566

Lausunnon tavoitteena on evästä sosiaaliturvakomitean toisen kauden työtä sekä välimietinnössä ehdotettujen lainvalmistelu-, selvitys- ja kehittämishankkeiden käynnistämistä ja toteuttamista.

Lausunnonantajan lausunto

1. Sosiaaliturvalainsäädännön yhtenäistäminen (välimietinnön ehdotukset 1 ja 2)

1.1. Mitä mahdollisia vaikutuksia etuuksien hakuaikojen yhtenäistämällä voisi olla?

Siltä osin kuin yhtenäistäminen on mahdollista, erilaiset hakuaajat tulisi yhtenäistää. Tällöin rakenteesta voitaisiin saada selkeämpi ja käytännössä toimivampi.

1.2 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä tilanteissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistämällä voisi olla?

Erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet heikentävät sosiaaliturvan asiakkaan kykyä ennakoida ja hahmottaa sosiaaliturvajärjestelmää. Sosiaaliturvan toimeenpanevalla viranomaisella käsitteiden yhteneväisyys on merkittävää esimerkiksi sosiaaliturvan neuvontaa ja palvelutarpeen kartoittamista koskevista asiakaskontakteista.

Erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet saattavat aiheuttaa ongelmia ja sekaannusta esimerkiksi tilanteissa, jossa jokin etuus katsotaan tuloksi.

2. Toimeenpanon monimutkaisuus ja digitalisaation mahdollisuudet (välimietinnön ehdotukset 3 ja 4)

2.1. Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 3. valmistelussa?

Ehdotuksessa 3 tavoitteena on luoda toimintamalli, joka tukee toimijoiden välisen yhteistyön ja tiedonkulun kehittymistä. Sosiaaliturvaa koskevan lainsäädännön valmistelussa ja toimeenpanossa on kannattavaa pyrkiä mahdollisimman suureen automaatioon tiedonsiirrossa kuten tulorekisteri ja Kanta-palvelut.

Tietosuoja voi olla ongelma esimerkiksi tiedonkulun, tietojen eheyden ja oikeellisuuden kannalta. Käytännössä haasteeksi voi muodostua yhtenäisten järjestelmien, toimintamallien ja asiointipalveluiden luominen.

2.2. Mitä tuli ottaa huomioon ehdotuksen 4. valmistelussa?

Ehdotus 4 sisältää toimenpiteitä asiakkaiden tarpeisiin perustuvaan digitalisaation strategiaan sisältäen sähköisen asioinnin, viranomaisten välisen tietojenvaihdon ja kansallisen tietopohjan kehittäminen. Ehdotuksessa tulee ottaa huomioon digitalisaation kehittämisen vaatima ai-

ka, asiakkaiden mahdollisuudet käyttää digitaalisia palveluja riippumatta tulotasosta ja asiakkaiden opastus digitaalisten palvelujen käyttöön.

3. Työkyvyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet (välimietinnön ehdotukset 5, 6 ja 7)

3.1. Onko eri etuuksia ja eläkkeitä koskevien lakien työkyvyttömyyden käsitteissä epätarkoituksenmukaisia eroja ja jos, niin millaisia?

Työkyvyn ja työkyvyttömyyden etuuksissa on huomattavan paljon erilaisia määräaikoja ja siirtymisiä etuudelta toiselle, jolloin etuuksia saavien henkilöiden ja palvelujärjestelmän toimijoiden huomio kiinnittyy määräaikoihin ja varsinainen työkyvyn selvittely ja työ- ja toimintakyvyn selvittely jää toissijaiseksi.

Työkyvyttömyyden käsite tulisi määritellä yhtenäisesti eri etuusjärjestelmissä, jos työkyvyttömyys ymmärretään sairauserusteiseksi rajoitteeksi tai esteeksi tehdä työtä.

3.2. Mitä muutoksia lainsäädäntöön (erityisesti etuus- ja palvelulainsäädäntö) tulisi tehdä, jotta lainsäädäntö tukisi työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista sekä olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä?

Lainsäädännön tulisi olla toimintakyvyn parantamiseen yksilötasolla kannustava ja motivoiva tekijä. Palveluihin tulisi ohjata oikea-aikaisesti ja nykyistä tehokkaammin ja samalla kannustaa oma-aloitteiseen hakeutumiseen palveluihin, jottei yhteiskunnan holhoavaa elementtiä lisättäisi.

3.3. Komitea ehdottaa arvioitavaksi mahdollisuuksia liittää työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviin etuuksiin kannustimia ja velvoitteita osallistua palvelutarpeen arviointiin ja yhdessä asiakkaan kanssa sovittaviin palveluihin. Ehdotuksen mukaan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee huomioida. Mitä palveluja ehdotetun arvioinnin tulisi koskea?

Ehdotetun arvioinnin tulisi koskea asiakkaan mahdollisuuksia saada yksilöllistä asiakaspalvelua, palvelutarpeen kartoitusta ja tilanteen arviointia yhdessä asiakkaan kanssa. Lisäksi ehdotetun arvioinnin tulisi sisältää erilaisia kuntoutuspalveluita, esimerkiksi sosiaalista kuntoutusta ja lääkinnällistä kuntoutusta.

4. Työttömyysturva, työllisyyden edistäminen ja osittainen työllistyminen (välimietinnön ehdotukset 8 ja 9.

4.1. Komitea ehdottaa, että työmarkkinatuen toimivuutta ja uudistamistarpeita selvitetään tilanteissa, joissa työmarkkinoille pääsy tai niille pa-

15.05.2023

Asia/4

laaminen on vaikeutunut. Mitä tilanteita ehdotetun selvityksen tulisi koskea?

Hoitoon pääsyn ongelmat heijastuvat työmarkkinoille pääsemiseen, mikäli henkilö ei saa hoitoa työmarkkinakykyisyyttä rajoittaviin terveydellisiin ongelmiinsa. Hoitoon pääsyä tulisi sujuvoittaa ja tehostaa lainsäädännöllisin keinoin ja terveydenhuoltoa resursoimalla.

Ehdotuksen selvityksen tulisi koskea pitkällä perhevapailta olemisen vaikutusta työmarkkinoille pääsyyn tai palaamiseen sekä tilanteita, jolloin henkilö ei ole saanut oman alansa työkokemusta valmistumisensa jälkeen. Selvityksessä tulisi selvittää, kuinka sujuvoitettaisiin työelämään palaamista pitkäaikaisen työttömyyden jälkeen.

5. Opiskelu ja osaamisen kehittäminen (välimietinnön ehdotukset 10, 11 ja 12):

5.1. Komitea ehdottaa, että etuusjärjestelmän tulee tukea ihmisten jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa. Miten etuusjärjestelmää tulisi uudistaa, jotta se parantaisi osallistumisen tasa-arvoa ja tukisi jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamista?

Etuusjärjestelmän tulee huomioida erityyppiset koulutukset, yrittäjät, lyhyissä määräaikaisissa työsuhteissa olevat, alhaisen koulutus- ja osaamistason omaavat ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevien yksilölliset tilanteet.

Kynnys käyttää etuusjärjestelmän palveluita tulee olla matalalla. Etuusjärjestelmän tulee mahdollistaa kouluttautuminen ilman etuuksien menetystä.

5.2. Komitea katsoo, että koulutuksen hakeutumisen tulee olla ensisijaista vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille. Miten nuorten sosiaaliturvaa tulisi uudistaa, jotta etuus- ja palvelujärjestelmien monimutkaisuus ja niiden sisälle asetetut kannustimet eivät aiheuttaisi koulutuksen tai muiden palvelujen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä?

Etuus- ja palvelujärjestelmiä tulisi yksinkertaistaa. Perustoimeentulotuen saamisen edellytyksenä tulisi olla tietyn ajanjakson jälkeen hakijan osallistuminen palvelutarpeen arviointiin sosiaalihuollossa. Nuorilla tulisi olla tukihenkilö. Koulujen opinto-ohjausta tulisi kehittää. Kouluissa tulisi opettaa enemmän yhteiskunnallisia asioita ja kertoa yhteiskunnan järjestelmistä ja palveluista.

5.3. Komitea ehdottaa selvitettäväksi edellytyksiä käynnistää opintotukijärjestelmän kokonaisuudistus. Millainen opintotukijärjestelmän uudistus tukisi opiskeluaajan toimeentuloa, sujuvaa opiskelua, tavoiteajassa

valmistumista ja opiskelijan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekäästä opintopolkua?

Opiskelun tulisi olla mahdollista ilman sivutoimista työskentelyä opintotukikuukausien aikana.

6. Lasten ja perheiden sosiaaliturva (välimietinnön ehdotukset 13, 14 ja 15)

6.1. Komitea ehdottaa työryhmän perustamista lapsilisän uudistamiseksi. Mitä lapsilisäjärjestelmän eri uudistusvaihtoehtojen valmistelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon?

Valmistelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon perheiden erilaiset tarpeet lapsilisälle ja perheen varallisuus sekä tulotaso.

6.2. Komitea ehdottaa lastenhoidon tukien järjestelmän uudistuksen käynnistämistä. Miten ja mistä lähtökohdista lastenhoidon tukien järjestelmää tulisi uudistaa?

Lapsen etu on lastenhoidon tukien järjestelmän lähtökohta. Lapsen etu tulee arvioida yksittäistapauksittain eikä sitä voi standardisoida koskemaan kaikkia tilanteita samalla tavoin.

6.3. Vanhemmalla on vastuu lapsensa elatuksesta. Mitä muutoksia sosiaaliturva- tai muuhun lainsäädäntöön tulisi tehdä, jotta se tukisi vanhempien elatuskykyä?

Vanhempien elatusvastuuta säännellään laissa lapsen elatuksesta. Elatuslakia tulisi tarkastella kokonaisuudessaan ja uudistus tulisi saada hallitusohjelmaan. Vuoroasumisen osalta on juuri lausuttu ohjeluonnoksesta. Elatuslaissa on tunnistettu yksittäisiä muutostarpeita muun muassa se, että sosiaalilautakunnalla / hyvinvointialueella tulee olla kanneoikeus lapsen elatusta koskevissa asioissa. Tämä liittyy kunnan kustannuksella sijoitettujen lasten elatusavun vahvistamiseen. Elatuslain ohella elatustukilakia tulee tarkastella ja erityisesti elatustuen myöntämisperusteet tulisi pohtia.

Etuuksia on pohdittu vuoroasumistilanteessa, mutta myös esim. laajan tapaamisoikeuden toteuttamisessa on samoja tarpeita. Molemmilla vanhemmilla tulee tuolloinkin olla lapsen luonapitoon sopiva ja riittävän kokoinen asunto. Erityisesti asumistuen maksaminen lapsen molemmille vanhemmille silloin, kun lasta tavataan laajalla tapaamisoikeudella, olisi perusteltua.

7. Asumismenot ja asumismenojen korvaaminen (välimietinnön ehdotus 16)

7.1. Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 16 edistämisessä? Mikä asia tai mitkä asiat on tärkeintä selvittää?

Asumismenojen kokonaisarviointi on tarpeellinen toimenpide. Asumismenojen korvaamisessa tulisi huomioida moninaistuvat asumistilanteet ja ruokakuntakäsittelyn täsmennys sekä pääkaupunkiseudun erityispiirteet.

Työmarkkinoiden minimipalkkataso tulisi määritellä sellaiseksi, ettei asumistukeen olisi tarpeen turvautua.

8. Toimeentulotuki ja pitkäaikainen toimeentulotukitarpeen vähentäminen (välimietinnön ehdotukset 17 ja 18)

8.1. Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 17 ja 18 edistämisessä?

Toimeentulotuen asiakkuuteen ajautumisen syitä tulee selvittää ja arvioida palvelujärjestelmää tältä osin.

Toimeentulotukijärjestelmään tulee lisätä mahdollisuuksia hakeutua työelämään ja työhön.

8.2. Mitkä ovat keskeisimmät toimenpiteet, joilla pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta voidaan vähentää?

Perustoimeentulotuen saamisen edellytyksenä tulisi olla tietyn ajanjakson jälkeen hakijan osallistuminen palvelutarpeen arviointiin sosiaalihuollossa.

Tulisi pyrkiä kuntouttamaan ja toisaalta aktivoimaan pitkäaikaisen toimeentulotuen asiakkaita työnhakuun ja ottamaan vastaan työtä. Työnteon tulisi olla kannattavaa. Osallistuminen tulisi pyrkiä mahdollistamaan yhdenvertaisesti ja huomioida esimerkiksi vammaisten henkilöiden työnhakuun liittyvät erityistarpeet ja ehkäistä ennakkoluuloja, joita kohdistuu erityisesti vammaisiin henkilöihin työnhakijoina.

9. Etuus- ja palvelupolkujen toimivuus ja palvelujen tarjoaminen (välimietinnön ehdotukset 19,20, 21, 22, 23, 24 ja 25)

9.1. Miten työ- ja toimintakyvyn tukemista, seurantaa ja arviointia sekä työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja tulisi vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollossa?

Komitean mietinnössä ehdotetaan työ- ja toimintakyvyn sähköisen itsearvioinnin välineen kehittämistä. Erilaiset digitaaliset asiakkaiden itsearvioinnin palvelut ja muut digitaaliset ratkaisut ovat kannatettavia.

Tulisi varmistaa hoitoon ja palveluun pääsy ajoissa ja ratkaista hoitoon ja palveluun pääsyyn liittyvät ongelmat. Terveystuella ja sosiaalihuollon yhteistyötä tulisi parantaa. Perustason terveydenhuollossa tulisi huomioida mielenterveyspalvelut.

9.2. Mitä tuli ottaa huomioon valmisteltaessa

A) monialaista asiakassuunnitelmaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?

Uusia velvoitteita ei voida antaa hyvinvointialuille ja Helsingille, jos valtio ei rahoita täysimääräisesti niitä.

Tiedonkulun mahdollistaminen tulisi ottaa huomioon lainsäädännössä, jotta tietojenkäsittely monialaisessa yhteistyössä olisi sujuvaa ja palvelua tehostavaa.

B) työkyky- ja kuntoutuspalvelujen yhtenäistä tietopohjaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?

Työkyky- ja kuntoutuspalveluista tulisi säätää yhdessä laissa, esimerkiksi terveydenhuoltolaissa.

C) vastuutyöntekijämallia eniten tukea tarvitseville?

Helsingin vastaus vastuutyöntekijämalliin on kohdassa 9.3.

9.3. Mitä tuli ottaa huomioon alaluvun 5.10 ehdotusten edistämisessä?

Mitä tulisi ottaa huomioon valmisteltaessa vastuutyöntekijä-mallia eniten tukea tarvitseville? Helsingin vastaus Komitean ehdotukseen 23.

Yleistä Helsingin mallista

Helsingin toimintaympäristön muuttuessa on sosiaali- ja terveystalouden toimintamalleissa huomioitu aiempaa suurempi palvelujen kehittämisen tarve; huoltosuhde heikkenee, vanhusten määrä kasvaa ja terveys- ja hyvinvointierot kasvavat samalla kun kaupungin talous heikkenee. Nykyinen siilomainen palvelujen tuottamismalli pirstaloi paljon palveluja tarvitsevien asiakkaiden palvelut ja heikentää saatavuutta, vaikuttavuutta ja tuottavuutta.

Esimerkiksi on Terveys- ja hyvinvointikeskuksissa vuodesta 2016 alkaen siirrytty siilomaisesta, toimintojen ja professioiden mukaan yksin työtä tekevästä toimintamallista uuteen työtapaan, jossa tulokulmana on asiakkaan kokonaisuuden hahmottaminen, palvelujen koordinointi ja proaktiivinen työote. Asiakkailta on ollut mahdollisuus saada itselleen sote-palvelujen kokonaisuutta koordinoiva yhteyshenkilö/vastuuhenkilö ("vastuutyöntekijä") palvelusta, jossa hänellä on suurin palvelutarve.

Yhteyshenkilön/vastuuhenkilön tehtävät ja rooli

Yhteyshenkilön/vastuuhenkilön tehtävissä keskeistä on asiakkaiden palvelujen jatkuvuuden ja saumattomuuden turvaaminen yhteistyössä ja moniammatillisesti muiden asiakkaan tarvitsevien palvelujen kanssa.

Helsingin terveys- ja hyvinvointikeskuksissa yhteyshenkilölö/vastuuhenkilöllä on kaksi tehtävää: 1. asiakkaan palvelutarpeen kokonaiskuvan kartoittaminen yhdessä asiakkaan kanssa ja tarpeenmukaisen palvelukokonaisuuden koordinointi. 2. asiakkaan palvelutarpeen mukaisten vastuuhenkilön oman substanssiosaamisen kuuluvien palvelujen tuottaminen.

Yhteyshenkilön/vastuuhenkilön rooli on palvelutarvetta ennakoiva, jossa painottavat ammattilaisen käynnistämät kontaktit, asiakkaan muutosta orientoiva toiminta ja tulevaisuuteen painottunut suunnitelmallisuus. Ennakoivassa työotteessa ammattilainen on sovitusti yhteydessä asiakkaaseen luoden turvallisuuden tunnetta ja kannustaen tavoitteen saavuttamiseen. Asiakaan elämänhallintaa tukemalla odotuksena on, että sote-palvelutarve ja kontaktit vähenevät.

Terveys- ja hyvinvointikeskuksissa toimiva malli, jossa asiakkaalle nimetään yhteyshenkilön/vastuuhenkilön on yhdennäköinen kuin se malli, jonka Kuntoutuksen uudistamiskomitea loppuraportissaan ehdottaa. Helsingissä työskentelyn mahdollistaminen on vaatinut vuosia kestäneen palvelujen uudistamisen sekä resursoinnin, ja siitäkään huolimatta malli ei ole ihanteellisesti jalkautunut. Mallin toteutuminen vaatii työtapojen ja johtamisen muuttamista siilomaisesta monialaiseen saumatomaan yhteistyöhön. Yhteistyö vaatii rakenteita esimerkiksi sen osalta, miten esihenkilöt eri palveluissa tekevät yhteistyötä ja johtavat samoilla periaatteilla. Se vaatii selkeitä ohjauksia ja kuvauksia, miten ammattilaiset tekevät yhteistyötä keskenään rekisterirajan yli ja asiakkaiden oikeudet huomioiden.

Helsingissä terveys- ja hyvinvointikeskuksissa on yhteyshenkilön/vastuuhenkilön toimintaa tukenut verkostomainen yhteistyörakenne kaikilla organisaation tahoilla. Erityisen tärkeää on ammattilaisten tukeminen käytännön tasolla. Helsingissä tätä ovat tukeneet kehitetty konsultaatiomalli ja paljon palvelua tarvitsevien tuen kuvattu ydinprosessi ja sen edistämiseksi perustetut asiantuntijaverkostot. Hyödylliseksi on nähty esimerkiksi niin sanotut muutosagentit, jotka omaksuvat pitkäjänteisen verkostotyöskentelyn myötä uudet työtavat huolellisesti ja auttavat juurruttamaan ne omalle työryhmälle esihenkilön tuella.

Erityiseksi haasteeksi voidaan lukea lainsäädäntö, joka ei mahdollista ketterää yhteistyötä yli palvelurajojen. Myös yhteyshenkilön/vastuuhenkilön merkitseminen tietojärjestelmään sekä koordinoitua helpottavan kirjaamisen tulisi mahdollistua tietojärjestelmässä. Näiden kaikkien asioiden kehittäminen vaativat resurssia ja rahaa.

Huomioitavaa vastuutyöntekijä-mallin valmistelussa:

15.05.2023

Asia/4

Vastuutyöntekijän rooli on tukea hoidon/palvelun jatkuvuutta asiakkaan palvelutarpeiden mukaan

- palveluja yhteen sovittamalla
- palvelujen kokonaisuutta koordinoimalla
- tuottaa oman osaamisalueensa palvelut

Vastuutyöntekijä kannattaa nimetä asiakkaalle siitä palvelusta, missä asiakkaalla on suurin palvelutarve ja muutenkin tiheämmät palvelukontaktit.

Ehdotukset ohjeistukseen, miten toimia käytännössä vastuutyöntekijämallissa. Sisältäen esimerkiksi:

- miten segmentoidaan (miten / millä kriteereillä on vastuutyöntekijää tarvitseva asiakas),
- miten nämä asiakkaat ohjautuvat asiakasprosessissa vastuutyöntekijälle,
- miten kirjataan asiakastieto-/potilastietojärjestelmään asiakkaan kuuluminen vastuutyöntekijää tarvitsevien segmenttiin.
- minne merkitään tieto asiakkaan vastuutyöntekijästä, jotta tieto muidenkin ammattilaisten tiedossa.
- minne merkitään tieto asiakkaan palvelukokonaisuuden toteuttamiseen osallistuvista muista eri palveluiden ammattilaisista, jotka yhdessä vastuutyöntekijän kanssa muodostavat verkoston/tiimin asiakkaan ympärille
- miten konsultoidaan muita ammattilaisia/yhteistyökumppaneita palvelurajojen yli koordinaatiotehtävää toteuttaessaan (selkeät konsultatiomallit ja verkostoitumismahdollisuudet)
- miten ja minne kirjataan koordinaation tueksi yhteenveto asiakkaan palvelutarpeista ja palveluista ja miten tieto tavoittaa muita asiakkaan palvelukokonaisuuteen osallistuvia ammattilaisia (juridiset näkökulmat huomioiden)
- minkälaisia suostumuksia pitää juridisesta näkökulmasta pyytää asiakkaalta monialaisen yhteistyön mahdollistamiseksi ja miten nämä suostumukset käytännössä pyydetään ja arkistoidaan.

Vastuutyöntekijämallin toiminnassa huomioitavia seikkoja

- Ohjeistuksen jalkautus ja toimintamallin opettelu sekä tutuksi tekeminen vaatii hyvää suunnittelua ja resursointia.
- Vastuutyöntekijänä toimivalle annettava mahdollisuus allokoida tälle tehtävälle tarvittava työaika.
- Asiakkaalla pitää olla mahdollisuus olla suoraan yhteydessä vastuutyöntekijäänsä.

- Vastuutyöntekijän pitää hahmottaa, mitkä palvelut olemassa sosiaali- ja terveystoimen ja pelastuslaitoksen organisaatiossa ja muilla sidosryhmillä, jotta pystyy ohjaamaan ja koordinoimaan palvelukokonaisuutta. Tämä tarkoittaa, että sosiaali-, terveys- ja pelastuslaitosorganisaation palvelut pitää tehdä organisaation ammattilaisille paremmin tutuksi.
- Vastuutyöntekijä-mallia pitää kehittää henkilöstöä ja asiakkaita (kokemusasiiantuntijoita) osallistaen.
- Vastuutyöntekijä-mallin toimivuuden arvioivien mittareiden luominen, niiden seuranta ja mallin jatkokehittäminen mittaritulosten perusteella. Mittareiden tulisi mitata myös vaikuttavuutta eikä pelkästään suoritemittareita.
- Johtaminen pitää olla aktiivisesti vastuutyöntekijämallia tukevaa ja pitää mahdollistaa tämän toteutumisen arjessa.

Lainsäädännön uudistusvaateet

Lainsäädännön pitäisi mahdollistaa tiedon kulku terveydenhuollon ja sosiaalihuollon rekistereiden välillä nykyistä helpommin, jotta vastuutyöntekijä pystyisi toteuttamaan koordinaatiotehtävänsä sujuvasti. Nykyisen tietosuojalainsäädännön takia on jouduttu Helsingissä luopumaan ajatuksesta, että olisi yksi ammattilainen (sosiaali- ja terveystoimen -yhteyshenkilö) koordinoimassa asiakkaan sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen kokonaisuutta, silloin kun asiakkaalla on tarvetta sekä sosiaali- että terveydenhuoltopalveluille. Tilalle ollaan kehittämässä ratkaisuksi asiakkaan palvelukokonaisuutta koordinoivaa työparia, missä työparista toinen on sosiaalihuoltorekisterin ja toinen terveydenhuoltorekisterin puolella. Ammattilaiset koordinoivat asiakkaan palvelut oman rekisterinsä sisällä ja sitten työparina hahmottavat ja koordinoivat asiakkaan palvelukokonaisuutta yhdessä asiakkaan kanssa.

10. Sosiaaliturvajärjestelmän kannustin- ja byrokratialoukut (välimietinnön ehdotukset 26, 27)

10.1. Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 26 ja 27 osalta?

Komitea toteaa, että kannustinloukuista ei kokonaan päästä eroon, mikäli halutaan pohjoismaisen hyvinvointivaltion tasoinen toimeentulo työttömille, mutta siihen voidaan vaikuttaa, missä kohdassa kannustinloukut sijaitsevat. Byrokratialoukkujen osalta komitea toteaa, että sosiaaliturvajärjestelmän yksinkertaistaminen voi purkaa myös byrokratialoukkuja. Ehdotukset 26 ja 27 ovat kannatettavia. Byrokratialoukkujen purkaminen vähentää kustannuksia.

11. Asumis- työperusteinen sosiaaliturva ja kansainvälinen liikkuvuus (välimietinnön ehdotukset 28,29 ja 30)

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi**Y-tunnus**

0201256-6

Tilinro

F10680001200062637

Alv.nro

F102012566

11.1. Mitä tuli ottaa huomioon ehdotusten 28, 29 ja 30 edistämisessä?

Ehdotukset 28, 29 ja 30 ovat kannatettavia.

12. Syyperusteisen perusturvaetuuksien yhtenäistäminen ja yhdistäminen ansioturva huomioiden (komitean esitys seuraavalle hallitukselle)

12.1. Komitea esittää syyperusteisen perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden alaluvussa 6.1. Tarkoituksena on selkeyttää ja yksinkertaistaa vaiheittain etuusjärjestelmää ja sen toimeenpanoa sekä helpottaa siirtymistä etuudelta toiselle. Mitä hyötyjä ja haasteita perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä?

Perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä hyötynä järjestelmän yksinkertaistaminen ja toisaalta haasteena uudistukseen liittyvät kustannusvaikutukset ja muut resurssitarpeet.

12.2. Mihin suuntaan perusturvaetuuksien yhtenäistämistä tulisi kehittää

A) etuuksien ehtojen osalta?

Etuuksien ehtojen tulee olla läpinäkyviä ja ymmärrettäviä, jotta mahdolliset väärinkäytöksetkin voidaan sulkea pois.

B) toimeenpanon osalta?

Toimeenpanoon ei saa liittyä hidasteita tai esteitä.

13. Ehdotusten priorisointi 13.1.

13.1. Välimietinnössä on komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille. Mitä kolmea ehdotusta tulisi edistää ensimmäisenä ja miksi?

Lainsäädännön selkeyttäminen on ensisijainen toimenpide, koska kysymys on lakisääteisistä palveluista ja etuuksista.

Vastuutyöntekijämallia sekä sosiaali- ja terveystoimen palvelujen yhteensovittamista tulisi edistää.

Työllistymiseen tähtäviä palveluja tulisi edistää.

14. Julkisen talouden kestävyys

14. Sosiaaliturvauudistuksessa tehtävät ratkaisut voivat joko vahvistaa tai heikentää julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Komitea on linjannut, että uudistuksen tulee osaltaan varmistaa julkisen talouden kestävyys työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä vahvistamalla. Tulisiko so-

siaaliturvan uudistamisella tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyteen pitkällä aikavälillä ja jos kyllä, niin miten?

Sosiaaliturvan uudistamisella tulisi tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyteen, mutta sosiaaliturvaa ei tulisi kaventaa siten, että yksilöitä jäisi yhteiskunnan ja palveluiden ulkopuolelle.

15. Komitean linjaukset toisen kauden työlle:

15.1. Komitea on linjannut toisen kautensa työstä alaluvussa 6.2. Mikä luetelluista kokonaisuuksista on tärkein ja miksi?

Sosiaaliturvajärjestelmää tulisi kehittää niin, että yksilön ei tarvitse turvautua viimesijaiseen sosiaaliturvaan vaan hänellä olisi käytettävissä muita inhimillisempiä mahdollisuuksia järjestää elämänsä ja toimeentuloaan. Oikeuksien ja velvollisuuksien tasapaino, yhteisvastuu ja yhdenvertaisuus tulisi toteuttaa tulevaisuuden sosiaaliturvajärjestelmässä jokaiselle kuuluvana perusoikeutena ja pyrkiä tasaamaan sosiaaliset riskit oikeudenmukaisella, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväällä tavalla.

15.2. Mihin suuntaan lueteltuja kokonaisuuksia tulisi kehittää?

Palvelujen ja etuuksien saajana on aina ihminen, joten kehittämisen tulee olla asiakaslähtöistä.

16. Mitä muuta haluat todeta sosiaaliturvauudistuksesta.?

Uudistuksella tulisi turvata palveluiden jatkuvuus asiakaslähtöisesti ja oikeudenmukaisesti.

Sosiaaliturvauudistuksen vaikutusten arviointiin tulee kiinnittää huomiota.

Lisätiedot

Leena Luhtasela, vs. perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja, puhelin: 310 62401

leena.luhtasela(a)hel.fi

Jenna Laurikkala, johtava lakimies, puhelin: 310 56022

jenna.laurikkala(a)hel.fi

Lars Rosengren, johtava ylilääkäri, puhelin: 310 57666

lars.rosengren(a)hel.fi